

Çocuğunuzu Hayata Hazırlıyor Musunuz?

- Bebeğiniz var gücüyle kapıyı iterek açmaya çalışırken, hemen yardımına mı koşuyorsunuz?
- Çocuğunuzun parktaki çocuklarla kavga edeceğini anlayınca, "iş işten geçmeden" araya mı giriyorsunuz?
- Ev ödevlerini onun yerine siz mi yapıyorsunuz?
- Akrabaların, komşuların, öğretmenlerin yanında sözcülüğünü mü üstleniyorsunuz?
- Hatta daha ileri gidip "Biz büyüyünce doktor olacağız Nazan teyzesi" gibi cümleler mi kuruyorsunuz?

Cevabınız çoğunlukla evetse, "helikopter ebeveyn" olabilirsiniz.

Çocuk bir şey için çaba harcarken koşup yardım etmek hissi çok doğal bir içgüdü. Hatta bizimki gibi korumacı kültürlerde daha da yaygın. Özellikle modern çağ anne- babaları, çocuklarının yapabilecekleri birçok şeyi onlar adına yapma eğiliminde. İşte bu aşırı korumacı stile "helikopter ebeveynlik" deniliyor. Kendimden bir örnekle anlatayım:

Birkaç yıl önce Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde yürürken karşı yönden, yabancı bir kız çocuğuyla babası geliyordu. 4-5 yaşlarında bir kızdı. Babasıyla konuşurken ayağı takılıp yere düştü. İşte o an bağırımdan Süpermen'in 'S'si fıskırmış bir halde çocuğa adeta uçtum ve apar topar yerden kaldırdım. İnsanlığa yaptığım bu kahramanca katkının karşılığında baba, "Teşekkürler Süpermen" demedi. Bilakis, "Ne yaptın şimdi?" diyen gözlerle bana bakıyordu.

Sahi, babası dururken çocuğu "kurtarma" işi bana mı kalmıştı? Ama asıl mesele o da değildi. Babası büyük olasılıkla çocuğun kendi kendine kalkmasını istemişti. Bense çocuğa yardım ederek, zorluğu kendi çabasıyla aşma fırsatını yok etmiştim. Hikayedeki "helikopter" benim. Yaptığımı anladığımda utanıp özür diledim. Her yardımsever Türk genci gibi içten bir "thank you" bekliyordum. Oysa adam gülümseyerek "It's OK" dedi. "Önemli değil".

Çocuğa yar etmediğim hayat dersi, bana kısmet olmuştu!

Hangi davranışlarımız çocuklara zarar veriyor?

Helikopterin motoru bebeklik çağında çalışmaya başlıyor. Çocuk kendi kendine koltuğa tırmanmaya çabılıyor, biz kucağımıza alıp hop diye koltuğa yerleştiriveriyoruz. Ayakkabısını kendi giymeye çalışırken alelacele biz giydiriyoruz. "Önemli olan öğrenmek, çabalamak, keşfetmek değil; önemli olan kısa yoldan sonuç almak" mesajını veriyoruz.

Parkta oynarken komşu çocuğu gelip elinden oyuncağını kaptığında, "Abisi ama o senin oyuncağın değil, geri ver" diye çocuğun avukatlığını yapıyoruz. Çatışmayı kendi kendine çözümlemesine, sosyal becerilerini geliştirmesine engel oluyoruz.

Sabah yatağını dağınık bıraktığında, onun yerine biz topluyoruz. şimdi o toplayana kadar servis kaçar. "Sen kahvaltını yap paşam" diyoruz, evladının karnını doyurmuş her muzaffer Türk annesi gibi gurur duyarak !

Ödevini evde unuttuğunda arkasından kan ter içinde okula koşturuyoruz... Aman düşük not almasın, başarılı olsun, eve laf gelmesin. Bunları yapmasına yapıyoruz da, çocuğumuza hayatının sonuna kadar onun yanında olma garantisi verebiliyor muyuz?

Kimsenin ana-babası başından eksik olmasın, ama hayat maalesef merhametli değil. "Bir tek annem olsun, bana bir şey olmaz" diyen reklamları içten içe haz duyarak izlese de, bizim yanında olamadığımız gün geldiğinde çocuğumuz yıkılsın istemeyiz, değil mi? Kendine yeten yetişkinlikler yetiştirmek istiyoruz. Peki çocuğu bu yolda hazırlamak adına ne yapıyoruz?

Tacı elinden alınmış krallar

Çocuğumuzun yapabileceği şeyleri yaparak ona güçlüsün, yetkinsin, başarabilirsin mesajı mı veriyoruz? Hayır. Aksine, "Sen acizsin, o yüzden ipler benim elimde" demiş oluyoruz. Çocuğumuzun çalışma motivasyonu bu şekilde artıyor mu? Hayır. Tersine, düşüyor. Nasılsa her şeyi onun adına yapan, peşinden toplayan, sorumluluklarını onun yerine üstlenen ana babası var. Çabalamak niye?

Çocuk okula başlayınca da sudan çıkmış balığa dönüyor. Haklı olarak, "Evde her şeyi benim için yapıyorlardı, buraların bendim şahı ağası; bu okul ne menem bir yer?" diye düşünüyor. Tacı elinden alınmış kral gibi hissediyor. Evde belli ödevleri olmayan, sorumluluk edinmemiş çocuk, okulda verilen ev ödevlerini nasıl ve neden anlasın ya da kabullensin? Evde sorumluluk öğrenmediğinden okulda sorumsuz davranınca da "sorunlu" ilan ediliyor. Kimi zaman gereksiz yere "ilaçlanıyor".

Çocuğu olmadığı bir şey olmaya zorlamak depresyona yol açabilir

Bir psikiyatr anlatıyor. Bir hastası 14 yaşında bir kız çocuğu. Çocuk ağır depresyon sorunuyla gelmiş. Okulda başarılı bir çocuk değil.

Burada bir parantez açalım: Her çocuk okulda yüksek başarı gösteremez ki! Her çocuğun sporda, müzikte, sanatta başarılı olmasını beklemekten akademik başarısının yüksek olmasını beklemenin mantığı nedir? Ama ailesi çok iyi eğitilmiş kişiler. Kızlarının da en iyi üniversitelerden birine girmesini istiyorlar.

Annesi okula gidip öğretmenlerle konuşuyor. Kızının düşük notlarının "öğrenme stilinin farklılığından" kaynaklandığını savunuyor. Kızın akademik başarıya ulaşması için "gereğinin yapılmasını" talep ediyor.

Kızın bütün bu süreçte düşündüğü ise "arkadaşları kadar zeki olmadığı". Sonuçta ağır depresyona giriyor. Okulu ve ailesini suçluyor, hedefleriyle notları arasındaki farktan onları sorumlu tutuyor. Psikiyatr kızla ve aileyle yaptığı görüşmelerin ardından, depresyonun altındaki asıl sebebin, akranlarına göre aşağıda hissetme duygusu olduğunu keşfediyor. Aileyi de dahil eden uzun bir terapi süreci başlıyor. Aile, kızın kendi yolunu bulması için geri çekiliyor ve yavaş yavaş kendini bulmaya çalışan, olduğu gibi kabullenilmeye başlayan çocuğun depresyonu da zaman içinde çözümleniyor.

Çocukları güçsüzleştiriyor muyuz?

Adamın biri yolun kenarında kozasından kurtulmaya çabalayan bir kelebek görür. Yardım etmek için kelebeği eline alır, kozasından çıkarır. Kelebek kanadını güçsüzce bir çırpar, iki çırpar, sonra ölür. Çünkü kelebeğin kozadan çıkarken mücadele vermesi gerekir; ancak bu şekilde kanatları güçlenir ve uçabilir.

Biz de çocukların sorumluluklarını üstlenerek kanatlarını erken yaşta kırmıyor muyuz?

Jean Jacques Rousseau, "Bir çocuğun başına gelebilecek en iyi şey, küçük yaşta babasını kaybetmektir" demiş. Bunu hemen kötü niyetli bir filozofun felaket tellallığı olarak değerlendirmeyelim, altta yatan anlam üzerinde duralım. Küçük yaşta "başsız" kalan bir çocuk, kendi başının çaresine bakmayı öğrenir. Kendi kendini geliştirmek, geçindirmek, güçlendirmek zorunda kalır.

Yaptıklarımızı kötü niyetli, korkunç insanlar olduğunuz için yapmıyoruz. Tersine, amacımız iyilik yapmak. Ama iyi niyetle bir çuval inciri berbat ediyoruz. Özsaygısı düşük, mutsuz, zararlı alışkanlıklara yönelebilen çocuklar ortaya çıkıyor.

Birgham Young Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmaya göre, ailenin sevgisi ve desteği, helikopter davranışın olumsuz etkilerini ortadan kaldırmıyor. Sevgi ve desteği de esirgeyen bir helikopter aile ise, çocuğu daha da olumsuz etkiliyor.

Bir görüşe göre çocuklar neden bilgisayara bu kadar tutkun biliyor musunuz? Anne baba kontrolü olmayan tek ortam orası olduğu için! Bütün kontrolün kendi ellerinde olduğu, belki de kendilerini en yetkin hissettikleri ortam olduğu için.

İşbaşvuruları "ana baba günü"

Günümüzde ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemi uzadıkça uzuyor. Çocuklar bir türlü büyümüyor. Evde kalma süreleri uzamış durumda. Ailelerinden daha uzun süreyle maddi destek alıyorlar. Wall Street Journal'da yayınlanan bir ankete göre, ABD'de üniversite mezunlarının yüzde 8'i iş görüşmelerine anne babalarıyla gidiyor. Yüzde 3'ü işe de anne babalarıyla giriyor!

Düşünsenize, oğlunuz ya da kızınız iş görüşmesinde, siz de dibinde oturuyorsunuz! Küçükken "Ablası, çok güzel şiir okur bizimki" diye konu komşuya reklamını yaparken, şimdi de "(Müstakbel) patronu, Excel'de çok güzel rapor yazar, bir sunum yapar ki tadına doyum olmaz!" diyerek övüyorsunuz!

Şaka bir yana, helikopter ebeveynler ve onların mamulü çocuklar, şirketleri ciddi anlamda düşündürüyor. Dünyanın önde gelen şirketlerinden LinkedIn, geçtiğimiz günlerde "Anneni Babanı İşe Getir" diye bir gün düzenlemiş.

On helikopter gücünde anneler

Haydi bir gün neyse, bir günlüğüne böyle bir aktivite yapmak ilginç olabilir. Ben bunu düzenli yapan "on helikopter gücünde" anneler biliyorum. Bir arkadaşımın avukatlık ofisi var, annesi akşama kadar orada oturuyor. Gelen giden müvekkili dinliyor. Her sabah kızını adliyeye arabayla taşıyıp şoförlüğünü yapıyor, çıkana kadar bekliyor, ofise geri getiriyor. Kendisini de bu nedenle dünyanın en iyi annesi ilan etmiş durumda.

Ama bu "hizmet" in bir de bedeli var. Kız, arkadaşlarıyla yalnız yemeğe gitmek istese kıyamet kopuyor, "nankör evlat" ilan ediliyor. Dolayısıyla genellikle anne de yemeklere gidiyor. Dışarıdan bakanlar durumu çok tuhaf buluyor. Kız da şikayetçi ama bir şey söyleyemiyor. Anne, durumun dışına çıkamadığı için, dışarıdan bakamıyor.

Psikologlara göre çocuğa en zararlı helikopter ebeveyn modeli de bu; yani "Sana saçımı süpürge ettim, bana borçlusun" yaklaşımı. "Eğitimine para akıttım, şimdi benim seçtiğim yoldan gitmek zorundasın. Benim istediğim mesleği seçmek zorundasın."

Çocuk bu durumda duygu ve düşüncelerinin göz ardı edildiğini düşünüyor. Değersiz, suçlu, kızgın, mutsuz hissediyor.

Helikopterin pervanelerini durdurmak için ne yapabilirsiniz?

Kısacası çocukların hayatından kendi egomuzu çıkardığımızda, geriye kendine yeten yetişkinler kalıyor. Bunu başarmak çok zor değil. Şu birkaç öneriyi uygulasanız bile çok şey değişir:

- Bırakın ev ödevini evde unutsun. Okulda zaten bunun için doğal bir bedel ödeyecek. Siz peşinden ödevi yetiştirdiğinizde alacağı yüksek not mu, ödevi unuttunca edineceği hayat dersi mi daha önemli?

- Hataları dünyanın sonu gibi değil, öğrenme fırsatı olarak görün. "Nerede hata yaptın, gel birlikte bakalım" diyebilirsiniz. Yaptığı hatadan ne öğrendiğini sorabilirsiniz. Çabasını takdir edebilirsiniz. Bu, doğru düzeyde bir destek olur. Ayrıca hatalara olumsuz tepki, korku duygusuna yol açar. Korku içinde öğrenme motivasyonu ve sevgisi çok zor.

- Kendi yapabilecekleri şeyleri onların yerine siz yapmayın. Ev içinde, yaşına göre sorumlulukları olsun. Örneğin çamaşırları renklerine göre ayırsın. Biraz büyüyünce sofrayı kursun, çamaşırını kendi yıkasın. Şimdiki çocuklar öyle zeki ki, öğrenememeleri imkansız. Bu davranışı erken yaşta yerleştirmeye başlayın. Sorumluluk duygusunu erkenden evde kazanmak, okul hayatına da, ondan sonraki hayatına da olumlu etki eder.

- Kurallarınız, sınırlarınız önceden belli olsun. Ne olursa olsun o sınırlardan vazgeçmeyin. Sözüünüzle eyleminiz tutarlı olsun. Anneyle baba tutarlı davransın. Tutarsızlık kafa karışıklığı, kafa karışıklığı da güvensizlik yaratır.

- Çocuğunuzu tanıyın. Karakterine, kapasitesine, sınırlarına saygı gösterin. Çam ağacını portakal ağacı yapmaya kalkarsanız, ortaya çıkan meyve sağlıklı olmaz. Olmayacak şeye zorlamayın.

- Bırakın çocuk erkenden yenilmeyi öğrensin. Yenilgiyi ne kadar erken öğrenirse, bunun dünyanın sonu olmadığını da o kadar erken görür. Asıl zaferin, her yenilgiden sonra ayağa kalkıp yola devam etmek olduğunu, yolun başındayken öğrenir.

Helikopter geç olmadan inişe geçsin ki, çocuğunuz bir an önce kanatlarını açıp yükselmeye başlasın.